

Tuorila Johanna & Turula Nina

MINÄ VOIN OLLA SINULLEKIN ISÄ

Sijaisisyys tunnekokemuksena

MINÄ VOIN OLLA SINULLEKIN ISÄ

Sijaisisyys tunnekokemuksena

Tuorila Johanna
Turula Nina
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Hoitotyön tutkinto-ohjelma
Kättilötyön suuntautumisvaihtoehto
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön tutkinto-ohjelma, kättilötyön suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijät: Tuorila Johanna & Turula Nina
Opinnäytetyön nimi: Minä voin olla sinullekin isä
Työnohjaajat: Alakulppi Juha & Koivisto Kaisa
Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2017

Sivumäärä: 42 + 2

Isyyden merkitystä korostetaan selvästi vähemmän kuin äitiyden, vaikka nyky-yhteiskunnassa perhemuodot ovat murroksessa ja molempien vanhempien roolit ovat yhtä merkittäviä. Isyyden merkitystä ja kokemusta on tärkeä tutkia, jotta isyyttä voidaan kokonaisvaltaisesti tukea oikealla tavalla. Sijaisisyys koskettaa monia perheitä ja nimenomaan isien kokemuksista ei ole tehty kattavia tutkimuksia.

Tavoitteena on tässä opinnäytetyössä saada selville, millainen sijaisisän isyyden kokemus on. Tarkoituksena on selvittää, millaista sijaisisyys kokonaisuudessaan on, haasteineen ja mahdollisuuksineen. Tarkoituksena on myös saada selville, millaisena perheen arki näyttäytyy sijaisisän näkökulmasta ja miten se vaikuttaa sijaisisän ja lapsen kiintymyssuhteeseen ja sen kehittymiseen. Opinnäytetyössä tutkitaan sijaisisyyden tunne- ja arkielämän kokemuksia suhteessa biologisen isyyden kokemuksiin.

Sijaisisyys saapuu isän elämään hänen toimiessaan perhehoitajana huostaanotetulle lapselle omassa yksityiskodissaan. Lain mukaan sijaisisänä voi toimia henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin teemahaastattelun keinoin. Haastatteluihin osallistui kaksi sijaisisää. Haastateltavat on valittu harkinnanvaraisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Materiaali analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin sekä teemahaastattelurungon avulla.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että sijaisisät suhtautuvat sijaislapsiin samoin, kuin biologisiin lapsiin ja pyrkivät muodostamaan kiintymyssuhteen lapsentahtisesti. Sijaisisyys on tunnekokemuksena vahva isyyden kokemus, mutta sen monet vaikuttavat tekijät ja haasteet näyttäytyvät arkielämän toiminnoissa. Kiintymyssuhteen laatuun vaikuttaa sijaisisän valmiuksia enemmän sijaislapsen toimintakyky ja -ympäristö ja sen asenteet.

Hyviä jatkotutkimuksen aiheita voisivat olla esimerkiksi sijaislapsen ja sijaisisän välinen kiintymyssuhde lapsen näkökulmasta tai useampien sijaisisien haastatteleminen sijaisisyyden kokemuksesta. Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä kaikille eri tahoille, jotka toimivat sijaisperheiden kanssa yhteistyössä.

Asiasanat: isyys, sijaisisyys, kiintymyssuhde, vanhemmuus, sijaislapsi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Nursing and Health Care, Option of Midwifery

---

Authors: Tuorila Johanna & Turula Nina

Title of thesis: I can be a dad to you too

Supervisors: Alakulppi Juha & Koivisto Kaisa

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2017

Number of pages: 42+ 2

The significance of fatherhood is emphasised far less than that of motherhood, regardless of the fact that in the modern society, family structures are in transition and the roles of the mother and the father are equally significant. It is important to study what it means to be a father and how people experience the role, so that the process could be supported in a comprehensive and appropriate fashion. Although foster fatherhood affects many families, profound studies on the experiences of foster fathers have not been conducted.

The objective of this study is to determine what kind of a fatherhood experience it is to be a foster father. The intention is to discover what is involved in being a foster father, including both the challenges and the opportunities that come with it. Another goal is to illuminate the aspects of everyday life from the perspective of a foster father and how they affect the development of the relationship with the foster child. This thesis examines the possible differences between foster fatherhood and biological fatherhood from an emotional as well as a practical perspective in order to determine the significance of these differences. A man becomes a foster father when they commit to taking care of a foster child in their private home after the child has been taken into custody. According to the Finnish law, a man is eligible for becoming a foster father if their education, experience or personal characteristics make him suitable for the position.

This thesis is a qualitative type of research and was conducted through semi-structured interviews with two foster fathers that were selected facultatively and expediently. The data was assessed through content analysis, utilising the framework of the interviews.

The study concludes that foster fathers relate to foster children as they would to biological children and strive to form a relationship at the child's own pace. The emotional aspect of foster fatherhood is that foster fatherhood in a strong emotional experience of fatherhood, although the characteristics of the relationship, including the challenges it brings, manifest in the daily actions of foster families. This study also suggests that rather than the qualifications of the foster father, the factors that affect the quality of the foster care relationship the most are the competence of the child as well as the environment and the attitudes prevalent within it.

There are some aspects to foster family dynamics that would make for suitable topics for further research, such as the foster father-foster child relationship from the perspective of the child. More foster fathers also need to be interviewed in order to form an inclusive picture of their general experiences. The results of this study are available to all parties operating with foster families.

Keywords: fatherhood, foster fatherhood, parent-child relationship, parenthood, foster child

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ISYYDEN ERI MUODOT	7
2.1	Biologinen isyys.....	8
2.2	Juridinen isyys.....	9
2.3	Sosiaalinen isyys.....	10
2.4	Psykologinen isyys	11
3	ISYYS SIJAISPERHEESSÄ	12
3.1	Perhehuolto	12
3.2	Sijaisisyys.....	13
4	KIINTYMYSSUHDE.....	16
4.1	Kiintymyssuhdeteoria	16
4.2	Kiintyminen sijoitettuun lapseen	17
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
6.1	Tutkimusmetodologia	20
6.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	21
6.3	Aineiston käsittely ja analysointi	24
7	TUTKIMUSTULOKSET	30
7.1	Sijaisiän isyyden kokemus.....	30
7.2	Sijaisyyden kokemus arkielämässä	31
7.3	Mitä sijaisisyys on opettanut.....	32
8	POHDINTA	34
8.1	Tutkimustulosten vertaaminen aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen	34
8.2	Tutkimuksen eettiset kysymykset	35
8.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	36
8.4	Omat oppimiskokemukset	38
8.5	Tulosten hyödynnettävyys, johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet.....	39
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Meidän ajatuksenamme on, että äitiyttä ja sen kokemuksia sekä merkitystä on tutkittu monipuolisesti. Puolestaan tieto isien kokemuksesta isyydestä ja sen merkityksestä on vähäisempää, vaikkakin tänä päivänä ajattelimme sen nousseen enemmän pinnalle. Päätimme nimenomaan tutkia erilaisten isien kokemuksia, koska niistä on mielestämme tehty tutkimuksia selvästi vähemmän. Ajattelemme, että hyvin usein äidin rooli on enemmän korostunut perheessä, joten siksi haluamme tutkia nimenomaan isien kokemuksia isyydestä. Isän rooli on kuitenkin yhtä merkittävä, kun ajatellaan perhettä kokonaisuutena. Tutkimalla tätä aihetta, saamme tietoa siitä, kuinka erilaiset isät kokevat isyyden ja miten voisimme näiden kokemusten perusteella tukea erilaisia isiä.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esille erilaisten isien kokemuksia isyydestä sekä isyyden laatueroavaisuuksista. Mielestämme aihetta ei ole juurikaan tutkittu ja oma mielenkiintomme isyyden kokemukseen vaikutti lisäksi aiheen valintaan. Tämän opinnäytetyön tutkimustulosten avulla voimme antaa keinoja erilaisten isien kanssa työskenteleville, jolloin isät voivat saada parasta mahdollista tukea isyyteensä.

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Tiedonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastattelua. Valitsimme teemahaastattelun, koska halusimme antaa isille tilaa viedä haastattelua haluamaansa suuntaan kokemustensa mukaan, vaikka meillä on myös valmiita teemoja. Tavoitteenamme on saada haastateltaviksemme neljä erilaista isää, erilaisilla taustoilla.

2 ISYYDEN ERI MUODOT

Jokaisella meistä on mielessään omanlaisensa käsitys isyydestä, josta ei välttämättä halua luopua. Lisäksi monet kokevat isä -sanon arvonimenä, jonka käytöstä vanhemmat ja lapset haluavat itse määrätä. Lapselle on erityisen merkityksellistä saada kutsua miestä isäkseen, ajatella häntä isänään ja rakentaa mielikuvia hänestä. Suurelle osalle miehistä, mutta ei läheskään kaikille, koettu isyys muodostuu osaksi identiteettiä. (Huttunen 2001, 58.)

Isyys on ongelmallinen käsite, eikä se ole ilmiönä yksiselitteinen. Tämän päivän Suomessa kysymys "kuka tai mikä on isä?", on hyvä ja haasteellinen kysymys. 1950-luvulla kysymys olisi voinut aiheuttaa hilpeyttä ja paheksuntaa. Nykyaikana voitaisiin myös kysyä voiko lapsella olla kaksi isää tai jopa voiko nainen olla isä. Sillä esimerkiksi uusperheisyys on tullut yhä yleisemmäksi. (Huttunen 2001, 57.)

Isyys voidaan jakaa biologiseen tai sosiaaliseen isyyteen. Biologinen isä voi olla juridisesti vastuussa lapsestaan, ja maksaa esimerkiksi lapsen elatusmaksuja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että hän olisi välttämättä mukana lapsen elämässä. Sosiaalinen isyys tarkoittaa sitä, kun toimii lapsen isänä. Sosiaalinen isä on mukana lapsen elämässä ja toimii osana perhettä, oli hänellä juridista, biologista oikeutta tai ei. (Sinkkonen 1998, 20.)

Tutkimukset puoltavat isän suurta merkitystä lapselle. Isä-lapsisuhde vaikuttaa lapsen kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Isän osallistuessa lapsen elämään ja ollessa läsnä lapselle kehittyy laajempi tunneskaala. Lapsi kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä, sietää paremmin stressiä, omaa paremmat empaattiset valmiudet ja hänelle muodostuu vahvempi itsetunto. Läsnä oleva isä on siis suuri positiivinen voimavara lapsen kehitykselle. (Mäkinen 2013, 13.)

Pohtiessamme isyyden käsitettä nyky-yhteiskunnassa, huomasimme, ettei se ole ollenkaan yksiselitteinen. Yhteiskunnan muutokset lyhyellä aikavälillä, sekä siitä johtuneet muutokset perhe -käsitteessä tekevät käsitteen uudelleenmäärittämisen tarpeelliseksi. Millä tavalla isyys nyky-yhteiskunnassa lopulta määritetään? Ilmiönä isyyttä löytyy uudenlaisista perherakenteista useaa eri tyyliä. Perinteisessä perhemallissa isänä pidetään automaattisesti lapsen siittäjää, biologista isää. Uusperheissä lapsen elämään tulevat osallisiksi biologisten vanhempien uudet puoliset, isä- ja äitipuolet. Miehen toimiessa sijaisperheenä sellaista tarvitsevalle lapselle, hänestä tulee lapselle sijaisisä. Nykyaikainen isyys on siis hyvin moniulotteista käsitteenä ja ilmiönä. Huttunen (2001, 57) määrittelee isän olevan (mies)henkilö, joka ei ole synnyttänyt lasta, mutta jolla on läheinen suhde lapseen.

2.1 Biologinen isyys

Isä -sanana voimakkain käsitys liittyy miehen ja lapsen biologiseen yhteyteen, jolloin isä on lapsen siittäjä, jonka sukusolusta lapsi on saanut alkunsa. Todellisuudessa tämä biologiseen isyyteen viittaava isäksi kutsuminen on ulkopuolelta määritettävissä lähinnä miehen ja lapsen sosiaalista suhdetta tarkasteltaessa tai miehen ja lapsen äidin välisellä suhteella. Kukaan ei voi tosiasiasa ulkoapäin suhdetta määrittäessään tietää, onko lapsi todella syntynyt juuri tämän miehen sukusolusta. (Huttunen 2001, 57.)

Biologisen isyyden merkitys on kuitenkin yksiselitteinen, koska ei ole mahdollista tai on käytännössä mahdotonta, että samaa munasolua olisi hedelmöittävässä kahden eri miehen siittiöt. Joten biologinen isyys henkilöityy aina vain yhteen mieheen. Tässä vaiheessa täytyy tosin tietää varmuudella, kuka hän on. Huolimatta siitä, saako tämä mies muuta isän asemaa lapsen elämässä tai jäisi lapselle muutoin merkityksettömäksi, lapsen geneettisestä perimästä puolet on kuitenkin mieheltä peräisin. Biologinen isän voidaan ajatella olevan läsnä lapsen koko loppuikänsä. Miehelle tietoisuus siitä, että hänen geeninsä jatkavat elämäänsä hänen kuoltuaan, voi olla merkityksellistä. Isän

antamalla perimällä voi olla myös valtavasti merkitystä lapsen myöhemmälle elämälle, vaikka lapsi ei tietäisi biologisesta isästään mitään. (Huttunen 2001, 57.)

Suomen lain mukaan lapsen isä on äidin aviomies, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana (Isyyslaki 11/2015 1.2§). Tätä kutsutaan isyysolettamaksi. Tämän tarkoituksena on suojella perheyhteyttä. Mikäli biologiset vanhemmat eivät ole naimisissa keskenään, voidaan isyys vahvistaa maistraatin tai tuomioistuimen päätöksellä (Isyyslaki 11/2015 1.3§). Tästä vahvistetusta isyydestä seuraa velvollisuus osallistua lapsen elatukseen, oikeus tehdä lapsen äidin kanssa sopimuksia tai hakea oikeudelta päätöstä lapsen huoltajuudesta, tapaamisoikeudesta ja siitä kumman vanhemman luona lapsi asuu. Näiden lisäksi lapsesta tulee isänsä perillinen. (Maistraatit 2017, viitattu 13.2.2017).

2.2 Juridinen isyys

Juridisella eli laillisella isyydellä tarkoitetaan isyyden yksityisoikeudellista puolta. Se tarkoittaa sitä, että kenellä on lain edessä yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. On kolme erilaista tapaa tulla juridisesti isäksi: avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen ja adoption nojalla. Avioliiton ja adoption kautta tuleva laillinen isyys on täysmääräistä. Isyyden tunnustamiseen yhteydessä mukaan liitetään erikseen huoltajuus- ja elatusvelvollisuuskysymykset. (Huttunen 2001, 60.)

Sopimus lapsen huollosta tehdään kirjallisesti, joka vahvistetaan kunnan sosiaalilautakunnassa. Ennen lapsen syntymää olevalla äitiysneuvolakäynnillä, jossa isyyden tunnustaminen tehdään, voidaan samalla allekirjoittaa vanhempien yhteishuoltosopimus. Kunnan sosiaalilautakunta vahvistaa sopimuksen lapsen synnyttyä, sen jälkeen, kun maistraatti on vahvistanut isyyden. Tällöin isästä tulee lapsen lakimääräinen edunvalvoja. (Maistraatit 2017, viitattu 13.2.2017).

Isyyden vahvistumisen myötä lapsen ja isyytensä tunnustaneen miehen välille syntyy oikeudellisesti pätevä sukulaissuhde. Tämän perusteella lapsella on oikeus saada elatusta isältään siihen saakka, kunnes täyttää 18 vuotta. Lisäksi lapsi saa perintöoikeuden isäänsä ja isänpuoleisiin sukulaisiin. Lapsi saa myös oikeuden isänsä sukunimeen isyyden vahvistamisen jälkeen. (Maistraatit 2017, viitattu 13.2.2017).

Huttunen on määritellyt juridisen isyyden miehelle tulevaisuuteen oikeuksien ja velvollisuuksien sipsiksi, jossa sisimpänä on vanhemmuus ja sen ympärillä kerroksittain huoltajuus ja elatusvelvollisuus. (Huttunen 2001, 60.)

2.3 Sosiaalinen isyys

Uusperheessä parisuhde tulee yleensä ensin ja sosiaalinen vanhemmuus "kaupanpäällisenä", jos on tullakseen. Sosiaalinen isä ei tule perheeseen ensisijaiseksi vanhemmaksi, eikä mahdollisesti muualla asuvan isän kilpailijaksi. Sosiaalinen isä tulee vanhemmuuden jakajaksi äidin kanssa. Ajatellaan, että tämä on vanhemmuuden jakamisen vaativin muoto kulttuurissamme. (Huttunen 2012, viitattu 13.2.2017).

Sosiaalinen isyys tarkoittaa lapsen kanssa asumista, hoivan, huolenpidon ja ajan antamista vaihtelevin määrin sekä arjen jakamista lapsen kanssa. Tähän kuuluu myös julkinen esiintyminen lapsen kanssa sosiaalisissa tilanteissa. Voidaan sanoa, että näissä tilanteissa isyys saa muiden hyväksynnän ja ulkopuoliset ihmiset pitävät miestä lapsen isänä, vaikka biologisesti näin ei olisikaan. (Huttunen 2001, 62.)

Miehen ollessa ainoastaan sosiaalinen isä, eikä biologinen tai juridinen isä, voidaan kysyä, onko hän isä laisinkaan. Lapset voivat kutsua miestä etunimellä, kutsumatta häntä isäkseen. Mieshenkilö voi kuitenkin olla tärkeässä asemassa lapsen elämässä antamassa aikaa lapselle. Varsinkin silloin, kun biologis-juridinen isä ei ole jakamassa lapsen arkea. (Huttunen 2001, 63.)

2.4 Psykologinen isyys

Psykologisella isyydellä tarkoitetaan tunnepohjaiseen, kiintymykseen perustuvaa isäsuhdetta. Tämä on käytännössä vaikeimmin saavutettava isyyden puoli. Psykologinen isyys määritetään pääsääntöisen ensin lapsen kautta: ketä lapsi pitää isänään ja kehen hän on kiintynyt ja turvautunut. Miehen kautta psykologisen isyyden voi tunnistaa silloin, kun lapsella on miehelle tunnepohjaisia merkityksiä. Mikä tarkoittaa sitä, että miehellä on lasta kohtaan voimakasta halua hoivata, suojella, auttaa ja tukea lasta sekä viettää aikaa yhdessä. (Huttunen 2001, 64.)

Psykologisessa isyydessä on tärkeää, että molemmat osapuolet kokevat aitoa iloa ja tyydytystä vuorovaikutteisesta yhdessä olemisestaan. Tähän liittyy myös vahvasti muitakin tunnusmerkkejä. Psykologinen isä ei ole pelkästään leikittäjä ja arjessa mekaanisesti toimiva vanhempi, vaan hän on myös viisas kasvattaja, joka on kiinnostunut myös lapsen arvomaailmasta. (Huttunen 2001, 64.)

Ei voida välttyä ajatukselta, että miehen tulee ansaittava psykologinen isyys olemuksellaan, käyttäytymisellään sekä toiminnallaan. Olisi epäloogista, että mies kokisi lapsen voimakasta kiintymystä, mutta lapsi ei kokisi mieheen. Jotkut miehet kuitenkin vieroksuvat tätä ajatusta ansaittavasta psykologisesta isyydestä, vedoten esimerkiksi verisuhteisiin. Syynä ajatellaan olevan ajatus siitä, että eihän äitienkään tarvitse ansaita äitiyttään. Yleisesti kuitenkin ajatellaan, että psykologinen äitiys syntyy luonnostaan mm. lapsen odotuksen ja synnytyksen kautta. Psykologiset kiintymyssuhdeteoriat tukevat tätä käsitystä. Kuitenkin tämän mukaan voidaan myös ajatella, että psykologinen isyys syntyy luonnostaan, mikäli isä on mukana lapsen elämässä ja varhaishoitotilanteissa heti syntymästä alkaen. (Huttunen 2001, 65.)

3 ISYYS SIJAISPERHEESSÄ

3.1 Perhehuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapselle soveltuvalla tavalla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, viitattu 13.2.2017).

Perhehoitajana voi työskennellä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitajaksi aikovan on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. (Perhehuoltolaki 263/2015 6§). Perhehoito on hoidon ja huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus kunnan tai kuntayhtymän toimesta. (Perhehuoltolaki 263/2015 3§).

Sijaisvanhempana toimimisella eli perhehoidolla tarkoitetaan sitä, että lapsi sijoitetaan joksikin aikaa elämään perheessä, jonka kunnan sosiaalivirasto on valinnut. Sijaisvanhemmilta edellytetään yhteistyötä kunnan sosiaaliviranomaisten sekä lapsen biologisten vanhempien kanssa. Sijaisvanhemmaksi voi hakeutua pariskunta tai itsellinen ihminen. Sijaisvanhempana toimiminen voi tarkoittaa lapsen vanhempana toimimista koko lapsen iän, vaikkakin juridisesti se päättyy lapsen täysi-ikäisyyteen. Aika voi myös olla paljon lyhyempi. Vaikkakin lasten kohdalla tavoitteena on lapsen palautuminen biologisten vanhempien luokse, mitä nuorempana lapsi pääsee pitkäaikaiseen sijoitukseen, sitä todennäköisemmin hän jää perheeseen. (Väestöliitto 2015, viitattu 13.2.2017).

Perhesijoitus on monivaiheinen ja kärsivällisyyttä koetteleva prosessi, jonka ainoana vapaaehtoisena osapuolena ovat sijaisvanhemmat. Aluksi sijaisvanhemmat käyvät läpi pitkän harkinnan ja odottelun, jonka jälkeen vielä sosiaalihuollon sijoitusneuvonnan ja koettavat vakuuttaa joka suuntaan kelpaavansa sijaisvanhemmiksi. Aloittaessaan sijaisvanhemmat eivät tiedä odotusajan pituutta, eivätkä sitä, minkälaisen lapsen he saavat. Sijaisvanhemmuuden kannalta päällimmäiseksi ongelmaksi nousee epätietoisuus sijoituksen kesto, joka voi vaikeuttaa heidän sitoutumista lapseen. Sijaisvanhempien tulee olla valmiina luopumaan tästä saavutetusta kiintymyksestä ja tukea lapsen ja biologis-juridisen vanhemman suhteen säilymistä. Pitkäaikaisessa perhehoidossa kasvaminen merkitsee monelle aikuiseksi varttumista sijaisperheessä, jolloin sijaisäidistä ja – isästä tulee pysyvimmät vanhemmat. (Huttunen 2001, 143.)

3.2 Sijaisisyys

Sijaisisyys saapuu miehen elämään perhehuollon kautta. Se on tuleva vanhemmuuden muoto miehelle, joka on puolisonsa kanssa ottanut huostaan otetun lapsen perheeseensä. Sijaisisyys on sosiaalista isyyttä sekä parhaimmillaan psykologista isyyttä. Puolestaan biologinen ja juridinen isyys eivät kuulu tähän lainkaan. Uusperheisyys on lähellä, eroan kuitenkin se, että kumpikaan vanhemmista ei ole biologinen eikä juridinenkaan vanhempi. Ottaen myös huomioon sen, että uusperheen isällä voi olla vankka ajatus isä-lapsi –suhteen jatkuvuudesta, kun puolestaan sijaisisä ei välttämättä pysty katsoa kovin pitkälle tulevaisuuteen. (Huttunen 2001, 145.)

Sijoitettu lapsi tuo tullessaan sijaisisälle paljon haasteita joihin hänen on vastattava, riippumatta siitä, kuinka sitoutunut hän perhehoitoon on. Sijoitettu lapsi työllistää hyvin usein molemmat vanhemmat ja isää tarvitaan monissa käytännön asioissa. Aktiivista panostusta odotetaan myös viranomaisten puolelta. Sijaisvanhemmiksi ryhtymisen halutaan kuitenkin olevan koko perheen yhteinen päätös, jonka myös vanhempien biologiset lapset hyväksyvät. (Huttunen 2001, 147.)

Lastensuojelulaki säättää lapsen oikeudeksi säilyttää lapsen lähimpien ihmistensuhteiden säilyttämisen ja velvollisuudeksi sen aikuisille, jotka toimivat hänen kanssaan. Nykyään on käytössä kaksien vanhempien toimintamalli, jota sovelletaan sijoitustilanteissa. Ihanteellisimmillaan siis sijaisisyydestä toivotaan jaettua vanhemmuutta biologis-juridisen isän kanssa. Sijaisisät pitävät tätä kaikkein vaikeimpana asiana. Mukana on siis kolmen eri tahon (lisäksi sosiaalityöntekijä) tulkinnat lapsen parhaasta. Tämä tuo sijaisvanhemmuuteen sellaista tunteiden ristiaallokkoa, jota ei tule vastaan ydinperhevanhemmuudessa. Ongelmana ei suinkaan ole se, että sijaisvanhemmat olisivat mustasukkaisia biologis-juridisille vanhemmille, vaan siitä, että tunteet eivät aina myötäile sääntöjä. Mitä aidommin sijaisvanhempi kiintyy lapseen, sitä valmiimpi hän on esimerkiksi taistelemaan lapsen puolesta. (Huttunen 2001, 147–148.)

Sijaisvanhempien omat käsitykset vanhemmuudestaan ovat vaihtelevia ja eri vanhemmat korostavat sen eri puolia. Kuitenkin moni on sitä mieltä, että se on tavallista vanhemmuutta. Monet ovat myös korostaneet, että perhe-elämä ei eroa sen mukaan ovatko lapset omia vai sijoitettuja. Lisäksi lapsien kohtelussa ei ole mitään eroavaisuuksia. Osa sijaisvanhemmista on siis sitä mieltä, että arjessa sijaisvanhemmuus ei eroa muusta vanhemmuudesta millään lailla. Tunnetasolla suhtaudutaan myös samalla lailla. Osa sijaisvanhemmista koki tunnetasolla suhtautuvansa sijaislapseensa kuin omaan ja olevansa vanhempi siinä missä biologinenkin. Kuitenkin väliaikaisuuden tunne on yksi erityispiirre, jota sijaisvanhemmat ovat pohtineet kiintymyksen näkökulmasta. Tähän tunteeseen liittyy myös menettämisen pelko. (Valkonen 2014, 117–118.)

Sijoitetun lapsen historialla on myös merkittävä vaikutus. Taustalla voi olla traumatisoivia tapahtumia, jotka näkyvät lapsen käyttäytymisessä ja tunne-elämässä. Lapsilla voi olla myös erityistarpeita, jotka johtuvat esimerkiksi vanhempien hoidon puutteesta. Monet sijaisvanhemmat ovatkin arvioineet sijoitettujen lapsien vaativan enemmän apua, neuvoa, ohjaamista, huolenpitoa, rajoja ja johdonmukaisuutta verrattuna omiin, biologisiin lapsiin. Sijaisvanhempien tieto sijoitetun lapsen historiasta

vaihtelee. Tätä asiaa sijaisvanhemmat joutuvat käsittelemään usein. Lapsen käyttäytymistä on myös joskus vaikea ymmärtää. Sitä on selitetty varhaislapsuuden kokemuksilla sekä perimällä. Näissä tilanteissa sijaisvanhemmat ovat kokeneet sijoitetun lapsen vieraalta. (Valkonen 2014, 112.)

Sijaisvanhemmuuden myötä perhe avautuu moneen suuntaan. Yhteistyötä tehdään monen eri tahon kanssa. Perheen ympärillä saattaa olla laaja verkosto ennestään tuntemattomia ihmisiä. Henkilökohtaisin työ tehdään kuitenkin sijoitetun lapsen vanhempien kanssa, mahdollisesti. Tämä tilanne on erittäin haasteellinen ja merkittävä kasvun paikka sijaisvanhemmille. Tätä kutsutaan jaetuksi vanhemmuudeksi. Tässä on pyrkimyksenä tukea lapsen ja hänen vanhempiensa suhdetta, keskustella yhteisistä kasvatuseriaatteista sekä sopeuttaa kahdet eri perhekulttuurit rinnakkain. Kuitenkaan aina ei voida puhua vanhemmuuden jakamisesta. Tällöin biologiset vanhemmat eivät ole millään tavoin yhteydessä lapseen tai sijaisperheeseen. Kuitenkin he ovat aina olemassa sijoitetun lapsen sekä sijaisvanhempien elämässä. (Valkonen 2014, 110.)

Sijaisvanhemmat ovat kokeneet heidän oikeudellisen asemansa vaikuttavan monella eri tavalla heidän vanhemmuuteensa. Heillä on paljon velvollisuuksia, mutta ei juurikaan minkäänlaisia oikeuksia lapsiinsa. Sijaisvanhemmat ovat kokeneet, että heillä ei ole päätösvaltaa lasta koskevissa ratkaisuissa, vaikka he olisivat eläneet vuosia lapsen kanssa. He joutuvat elämään sovitulla ehdoilla. Sijaisvanhemmat ovat kokeneet erityisen raskaaksi kokemukset sijoituksen päätyttyä, kun he eivät saa välttämättä minkäänlaista tietoa lapsen kuulumisista. (Valkonen 2014, 114–115.) Vaitiolovelvollisuus on myös koettu erityisen vaikeaksi, varsinkin kun on kyse lapsen eri asioiden hoitamisesta. Sijaisvanhempia koskee elinikäinen salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 15§).

4 KIINTYMYSSUHDE

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

Ihmislapsella on sisäänrakennettu tarve kiintyä toiseen henkilöön, jo sen tähden, että vauva on täysin riippuvainen vanhemmastaan. Kiintymyssuhdeteoria perustuu John Bowlin ajatuksiin ja analyyseihin lapsen ja vanhempien välisestä emotionaalisesta sitoutumisesta toisiinsa. Kiintymyssuhdeteoria tutkii vauvan ja hoivaajan välistä vuorovaikutusta, sekä sen vaikutusta lapsen käyttäytymismalleille. Lapsi havaitsee vanhemman tapaa reagoida hänen ilmaisemiinsa tarpeisiinsa ja oppii, miten hän saa vanhemman huomion kiinnittymään itseensä. Se miten vanhempi vastaa vauvan tunteisiin vaikuttaa siihen minkälainen sisäinen malli lapselle syntyy vuorovaikutussuhteesta. Esimerkiksi lapsen saama tuki tunteiden käsittelyyn vaikuttaa siihen, miten lapsi jatkossa käsittelee tunteensa. Mikäli vanhempi ei tue lasta tunteiden käsittelyssä, lapsi pyrkii selviytymään ja tukahduttamaan tunteensa itseksensä. On syntynyt sisäinen työskentelymalli, joka ohjaa lapsen käyttämistä vastaavassa tilanteessa. Kiintymyssuhdeteoria tarkastelee näitä kiintymyssuhdemalleja. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2010, 60–62; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 23-25.)

Kiintymyssuhdemalleja on jaoteltu seuraavasti turvallinen, turvaton, ja ristiriitainen malli. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat oppineet, että heidän tunteisiinsa vastataan myötätuntoisesti ja johdonmukaisesti, ja he saavat sitä kautta apua ongelmaansa, jolloin he oppivat ja uskaltavat ilmaisemaan tunteensa avoimesti ja luottavat siihen, että heidän tunteisiin vastataan. Turvattomasti kiintyneet lapset eivät ole saaneet vanhemmalta riittävästi huomiota. Heidän ilmaisemiin pahan olontunteisiin ei ole reagoitu riittävästi, jolloin lapselle muodostuu kiintymyssuhdemalli, jossa hän ilmaisee tunteitansa niukasti ja pyrkii selviämään niistä yksin. Ristiriitaisessa

kiintymissuhdemallissa lapsi reagoi ja ilmaisee tunteensa mahdollisimman voimakkaasti taatakseen huomion saamisen, koska vanhemman vuorovaikutuksiin vastaaminen on ollut epäjohdonmukaista. Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen käytös voi olla myös takertuvaa. Joillakin lapsilla joilla on hyvin epäsäännöllinen ja kaoottinen ympäristö kasvaa, ei kehity kiintymyssuhdemallia, joka ohjaa käyttäytymistä. Lasten käyttäytyminen stressaavissa tilanteissa voi olla hyvin poikkeavaa. He saattavat pelosta jähmettyä aloilleen hakematta kuitenkaan minkäänlaista turvaa aikuisesta. Tätä kutsutaan organisoimattomaksi kiintymyssuhteeksi. (Anttila ym. 2010, 63-65; Sinkkonen 2004, viitattu 15.2.2016.)

4.2 Kiintyminen sijoitettuun lapseen

Sijaisvanhemmilla on hyvin erilaisia kokemuksia kiintymisestä sijoitettuun lapseen. Yleensä sijaisvanhemmat kokevat kiintyneensä lapseen, mutta jonkun lapsen kohdalla sijaisvanhemmat pohtineet, onko kiintymistä tapahtunut ollenkaan. Näin on saattanut tapahtua silloin, kun lapseen on ollut vaikea saada kontaktia tai lapsi ei ole itse osoittanut kiintymystä. Lapsen vaikeahoitoisuus ja sijoituksen pituuden epävarmuus voivat vaikuttaa kiintymiseen. Yleensä kuitenkin kiintyminen tapahtuu, jopa yllättävänkin helposti. (Valkonen 2014, 63–64.)

Monien sijaisvanhempien mielestä millainen tai minkälainen sekä miten lapsi käyttäytyy vaikuttaa kiintymiseen lasta kohtaan. Pienempään lapseen kiintyy helpommin kuin vanhempaan lapseen. Lapsen tarvitsevuus vanhempaa kohtaan edistää kiintymistä. Sillä kiintymyksen on ajateltu syntyvän hoitamisesta ja siitä, että vanhempi kokee olevansa päävastuussa lapsesta. Lapsen lähelle pääseminen vie aikaa ja esimerkiksi yhteistyövaikeudet sekä sijoituksen keskeytymisen uhka vaikeuttavat kiintymistä. Pitkäaikaissijoitettuihin lapsiin kiintyminen on yleensä ollut nopeampaa ja lyhyeksi aikaa sijoitettuihin lapsiin kiintyminen on ollut hankalampaa sekä lapsiin suhtautuminen voi olla erilaista. Vahva kiintyminen on koettu riskiksi, koska sijoituksen

keskeytymisen tullessa, lapseen ei välttämättä voi pitää yhteyttä ollenkaan. Tämän mahdollisuuden kanssa sijaisvanhemmat joutuvat aina elämään. (Valkonen 2014, 64.)

Lapsen "omalta" tuntuminen on sijaisvanhempia mietityttävä asia. Kiintyminen ja lapsen tuntuminen "omalta" ovat ilmaisuja, joita sijaisvanhemmat käyttävät toistensa yhteydessä. Toisaalta myös osa sijaisvanhemmista ei miellä sijaislapsia "kuin omikseen". Tämä on oikeastaan jokaisen sijaisvanhemman oma "tunnekysymys". Sijaisvanhempien jokapäiväiseen elämään kuuluu tasapainottelu biologisten ja sijaislasten välillä. Onko sijaislapsia kohtaan oikein olla tuntematta heitä "omikseen", mutta toisaalta onko biologisia lapsia kohtaan oikein laittaa sijoitetut lapset samalla viivalle heidän kanssaan. (Valkonen 2014, 68.)

Melkeinpä jokainen sijoitettu lapsi on kokenut katkoksia ihmissuhteissaan sekä monia on laiminlyöty tai kohdeltu muulla tavoin kaltoin. Huostaanoton ja sijoituksen tarkoitusta on suojella lasta. Lastensuojelun tärkein tehtävä on järjestää lapselle mahdollisuus ainakin yhteen, riittävän turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Olipa lapsen sijoituspaikka sijaisperhe, ammatillinen perhekoti tai lastenkoti, kiintymyssuhdeteorian ja lapsen omaksumien kiintymyssuhdemallien tuntemus auttaa suuresti. Lapsen ympärillä olevat hoitavat aikuiset pystyvät silloin ymmärtämään hänen käytöstä sekä vastaamaan lapsen kehitystä tukevalla tavalla. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 163–164.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka isät kokevat isyytensä toimiessaan sijaisisinä. Tarkoituksena oli myös saada tietoa arkielämän toiminnoista ja niiden sujuvuudesta toimittaessa sijaisisinä.

Tutkimustavoitteenamme oli tuottaa työelämässä hyödynnettävää tietoa terveysalan ammattilaisille, sekä opiskelijoille. Lisäksi toivomme, että ammattilaiset sekä opiskelijat pystyvät tarvittaessa kehittämään toimintaansa tutkimustulostemme pohjalta.

Rajasimme tutkimustehtävät nimenomaan sijaisisiä koskeviksi ja olemme tutkimuksessamme kiinnostuneita ainoastaan heidän kokemuksistaan.

Tutkimustehtävämme olivat seuraavat:

1. Millainen on sijaisyyden tunnekokemus isän näkökulmasta?
2. Miten isyyden kokemus näyttäytyy arjessa toimittaessa sijaisisinä?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmetodologia

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, koska halusimme tutkia sijaisisien tunnekokemusta sijaislapsiin, verrattuna biologisiin lapsiin. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen. Tässä perusajatuksena on se, että todellisuus on moninainen. On kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voida pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat toinen toisiaan samanaikaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Sinivuori, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa. Aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa eli ihminen toimii tiedon keruun instrumenttina. (Hirsjärvi yms. 2007, 160.)

Tutkija ei siis määrää sitä, mikä on tärkeää. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa käytetään haastatteluja ja havainnointia sekä erilaisten dokumenttien ja tekstien analyysijä. Tällöin tutkittavien eri näkökulmat pääsevät esille. Haastateltavat valitaan harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti. Laadullinen tutkimus toteutetaan joustavasti ja olosuhteiden mukaan suunnitelmia voidaan muuttaa, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tapaukset käsitellään ainutlaatuisina yksilöinä ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi yms. 2007, 160.)

6.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua (LIITE 1). Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, jolle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi yms. 2007, 203.) Täten teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelu etenee ennalta sovittujen keskeisten teemojen varassa, eikä ainoastaan ennalta sovittujen tarkkojen kysymysten varassa, jolloin tutkittavan ääni tulee kuuluviin paremmin ja tutkijan näkökulma laajenee. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Tutkimuksen tekijä valitsee muutamia avainkysymyksiä tai – aihepiirejä, joiden ympärille haastattelu rakentuu. Tutkijalta vaaditaan haastattelutilanteessa tilannetajua, ja kykyä edetä haastattelussa haastateltavan ehdoilla. Haastateltavalla on haastattelutilanteessa aktiivinen rooli, koska pohjimmiltaan kyse on haastateltavan oman tarinan sanoittamisesta. Tarkoituksena on saada monipuolisia ja värikkäitä kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa tieto on sidoksissa siihen ympäristöön tai yhteisöön, mistä se on hankittu. Hankittu tieto ei ole siis yleistettävissä, vaan painoarvo muodostuu toisella tavalla. Haastattelussa korostuukin halukkuus ja kyky keskustella aiheesta sekä tutkimuksen toimijoiden valintakriteereissä korostuvat kokemukset tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltavien valinnan onnistuessa, saadaan runsaasti kokemuksia ja mielipiteitä tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltavat ihmiset ovat haastattelutilanteissa halukkaita kertomaan kokemuksistaan, kun päätös osallistumisesta on tehty jo aiemmin. Lisäksi tutkimuksen tekijän onnistuessa luomaan riittävän turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, teemahaastattelulla on silloin kaikki edellytykset onnistua. Apukysymysten ja tärkeiden asioiden listaaminen saattaa auttaa jäsentämään haastattelutilannetta sekä pitämään sen oikeassa suunnassa. Lista ei saa kuitenkaan olla liian tiukka, ettei se ala ohjata liikaa haastateltavien vastauksia. Kysymyksessä on kuitenkin tarinoiden kertomisesta toisillemme erilaisten merkityksien kautta. (Kylmä & Juvakka 2007, 78–80.)

Rajasimme teemahaastattelumme teemat kolmeen isoon kokonaisuuteen: yleistilanteeseen, sijaisyyden kokemiseen perheessä ja sijaisyyden kokemiseen arjessa. Isojen teemojen alle kokosimme myös lisäkysymyksiä, jotka ovat tarpeeksi avoimia antamaan haastateltavalle mahdollisuuden kertoa näkemyksensä omin sanoin. Lisäkysymykset ovat hyvä tuki, joilla haastatteluita voi pitää yllä. Kuitenkin ne antavat myös mahdollisuuden haastateltaville kertoa kokemuksestaan mahdollisimman laajasti sekä jatkaa keskustelua haluamaansa suuntaan. Tällä olemme pyrkineet estämään sen, ettemme luo johdattelevia kysymyksiä. Jolloin haastateltavat ovat saaneet viedä keskustelua haluamaansa suuntaan ja tutkittavan asian näkökulma on laajentunut. Olemmehan kiinnostuneita heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. Tiedonantajien valinnan pitäisi siis olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tutkimusraportissa on kuitenkin kerrottava, miten tiedonantajien valinta on harkittu sekä miten valinta täyttää tarkoitukseen sopivuuden kriteerin. Tutkimuksen tekijä itse päättää kussakin tapauksessa, mitä harkinnanvaraisuus ja sopivuus tarkoittavat. Nämä määritellyt sopivuuden kriteerit asettavat usein tiedonantajille rajoitteita. On haastavaa saada kokoon edes pieni määrä juuri tästä asiasta tietäviä henkilöitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86.)

Haastattelimme kahta isää, jotka valitsimme haastatteluun harkinnanvaraisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Halusimme haastateltaviksi isiä, jotka ovat sekä biologisia että sijaisisiä. Avainhenkilömme avulla saimme uuden haastateltavan, jota emme olisi löytäneet muuta kautta haastateltavaksi. Lisäksi meillä oli kolmaskin haastateltava, joka perui haastattelun oman perheen elämäntilanteen vuoksi.

Toteutimme haastattelut keväällä 2017 ja haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina haastateltavien kotona. Huolehdimme, ettei haastattelun aikana tullut keskeytyksiä varaamalla haastattelulle oman rauhallisen tilan. Ennen haastattelua kävimme yhdessä läpi kirjallisen suostumuslomakkeen ja haastateltaville kerrottiin haastattelun äänittämisestä litterointia varten. Ennen haastattelua allekirjoitettiin

suostumuslomakkeet (LIITE 2). Haastattelun aloitimme haastateltavien kanssa kahvittelulla, jonka kustansimme omakustanteisesti. Kävimme vielä haastateltavien kanssa läpi haastattelun tavoitteita ja työskentelytavan. Tavoitteenamme oli teemahaastattelun keinoin saada mahdollisimman paljon kokemuksellista tietoa sijaisyyden tunnekokemuksesta.

Toinen meistä toimi haastattelijana ja toinen huolehti äänittämisestä. Emme olleet varanneet haastattelua varten tarkkaa aikarajaa, mutta haastattelijan tehtävään kuului huolehtia haastattelun sujuvuudesta ja teemoissa pysymisestä. Tarjosimme haastateltaville mahdollisuuden teemahaastattelun lopuksi kertoa muista mahdollisesti heille mieleen tulleista asioista koskien sijaisyyttä. Tällä kysymyksellä halusimme saada kokemuksia, joita emme teemojen kautta olleet kysyneet. Haastattelun lopuksi kiitimme haastateltavia ja kerroimme ottavamme heihin yhteyttä opinnäytetyön valmistuessa.

Kahden haastattelun pohjalta saimme runsaasti tietoa sijaisisän isyyden kokemuksesta. Jo toisen sijaisisän haastattelu antoi hyvin saman tyyppisiä tuloksia, kuin ensimmäisen sijaisisän haastattelu. Tutkimusaineistoa oli siis riittävästi tutkimustehtäviimme nähden, kun haastattelut tuottivat samaa tietoa sijaisisän isyyden kokemuksesta ja arkitoiminnoista. Väljästi teemoitetut kysymyksemme saivat haastateltavat kertomaan laajasti omista kokemuspohjistaan monien esimerkkien kautta. Lisäksi haastattelemamme isät ovat tehneet työtä sijaislasten kanssa pitkään, oman laajan kokemuksen sekä osasivat tuoda esille asioita joita emme välttämättä olisi osanneet suoraan kysyä. Valitsemillamme haastateltavilla oli oma innostus osallistua opinnäytetyöhöemme, koska he kokivat sijaisyyden heille tärkeänä tehtävänä, joka ei ole paljolti mediassa esillä. Koimme teemahaastattelurunkomme toimivana ja sen kautta saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme.

6.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Saadun aineiston käsitelimme ja analysoimme sisällönanalyysin avulla. Ensin litteroimme aineiston eli saatoimme puhutun asian tekstin kirjalliseen muotoon. Haastattelujen perusteella meille kertyi tekstiä yhteensä kuusi A4 –kokoista sivua kirjoitettuna Calibri 11 –fontilla ja rivivälillä 1,15.

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysi on tarkoitus luoda selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä on tarkoitus järjestää aineisto tiiviiseen sekä selkeään muotoon kadottamatta informaatiota, jonka aineistosta saa. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on hajanaista ja analysoinnin tarkoituksena on informaation arvon lisääminen, luomalla selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Analyysillä on tarkoitus luoda selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Aluksi aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan yhteen uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Sisällönanalyysimme on aineistolähtöinen ja se voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen: 1) aineiston pelkistäminen, 2) aineiston ryhmittely ja 3) teoreettisten käsitteiden luominen. Taulukossa 1 esittelemme tarkemmin, miten etenemme käyttäen sisällönanalyysiä. Aineiston pelkistämässä analysoitava informaatio on auki kirjoitettu haastatteluaineisto, joka pelkistetään siten, että kaikki tutkimukselle epäolennainen karsitaan pois. Tämä on joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä, jonka mukaan aineistosta kerätään olennaiset ilmaukset, jotka koodataan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

TAULUKKO 1. Eteneminen aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Haastattelujen kuunteleminen ja litterointi
Haastattelujen lukeminen ja perehtyminen sisältöön
Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja koodaaminen
Pelkistettyjen ilmausten listaus
Yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien etsiminen
Pelkistettyjen ilmauksien yhdistäminen ja alaluokkien tekeminen
Alaluokkien yhdistäminen ja niistä yläluokkien tekeminen
Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineisto etsitään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat informaatiot ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Tällöin aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. Aineiston ryhmittelyä seuraa käsitteellistäminen. Tässä vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan käsitteitä. Tässä vaiheessa edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110-111.)

Analysoimme aineiston teemojen mukaisiin pääluokkiin kahden teeman osalta ja yksi pääluokka muodostui aineistolähtöisesti. Sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tuloksissa kuvataan luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet tai kategoriat ja niiden sisällöt. Johtopäätöksissä tutkijat pyrkivät ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Tarkoituksena on, että tutkijat pyrkivät ymmärtämään tutkittavia heidän näkökulmastaan analyysin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.) Taulukossa 2 on kuvattu aineiston analysointiprosessia.

TAULUKKO 2. Esimerkkejä analyysistä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
"...kyllä kaikki on samalla viivalla." "...eikä me erotella biologisia keskenään, eikä me myöskään meidän perheeseen sijoitettuja lapsia erikseen."	Kaikki perheen lapset ovat samanarvoisia	Samanarvoisuus	Isät kokevat suhteen samanarvoisena biologisiin sekä sijaislapsiin	Sijaisisän isyyden kokemus
"...oon valmis ottamaan sen lapsen ikään kuin lapseksi ja olemaan hänelle vanhempi." "...samalla tavalla me pyritään heitä kasvattamaan ja ihan samoilla	Isänä oleminen on samanlaista biologisille että sijaislapsille	Tasavertainen isyys	Isät ajattelevat samalla tavalla biologisista että sijaislapsista	Sijaisisän isyyden kokemus

arvoilla."				
"...molemmat yhtä jalkaa niin paljon, kun me halutaan mennä syventään sitä suhdetta." "..niin siinä ei mee hirveen kauan ku ollaan ikään kuin saman tyyppisessä suhteessa, kuin lapsi olisi biologinen ja kasvanut siinä biologisena siihen pisteeseen."	Kiintymyssuhde muodostui isän ja sijaislapsen välille	Kiintymyssuhteen kehittyminen	Isät ovat muodostaneet kiintymyssuhteen sijaislapsiin	Sijaisisän isyyden kokemus
"Et, kyllä se vaikuttaa. Sekin miten ympäristö ja tavallaan miten muut	Isät kokivat, että lähipiirin asenteilla oli vaikutusta isyyden kokemukseen	Ympäristön asenteiden vaikutus isyyteen	Ympäristöllä ja sen asenteilla on vaikutusta isyyden kokemukseen	Sijaisisyyden kokemus arkielämässä

sukulaiset ymmärtää ja hyväksyy sen asian."				
"...sijaislapsi kyseessä, niin virallisesti ei ole huoltajan oikeuksia."	Juridisten oikeuksien puuttuminen hankaloittaa toimimista viranomaisten kanssa	Juridiset oikeudet	Asiointi viranomaisten kanssa on hankalaa	Sijaisyyden kokemus arkielämässä
"...yleensä lapset otetaan huostaan liian myöhään ja tota lasta aatellaan liian vähän." "...sitähän me koitetaan niinku katkasta, nyt tällä, että näitten lasten kohdalla niin kuin katkeisi se kierre."	Lapsen huostaan ottaminen tapahtuu liian myöhään, mikä aiheuttaa lisähaasteita sijaisinä olemiselle.	Sijaisyyden haasteet ja ongelmat	Sijaisyyts tuo omat haasteensa	Mitä sijaisyyts on opettanut

Käytimme myös tekemäämme teemahaastattelurunkoa yhdessä sisällönanalyysin kanssa. Teemahaastattelun rungon avulla jaoimme analyysin kolmeen isompaan pääluokkaan ja niiden sisällöt analysoimme sisällönanalyysin avulla. Teemahaastattelun runko tulee siis toimimaan osana analyysirunkoa. Analyysin perusteella nimesimme pääluokat seuraavasti: sijaisän isyyden kokemus, sijaisyyden kokemus arkielämässä ja mitä sijaisisyys on opettanut.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksiksi muodostui kolme pääluokkaa, jotka olivat sijaisisän isyyden kokemus, sijaisisyyden kokemus arkielämässä ja mitä sijaisisyys on opettanut. Haastatteluihin osallistuneilla isillä on molemmilla kokemusta biologisesta isyydestä ja sijaisisyydestä, monien vuosien ajalta. Kokemukset sijaisisyydestä olivat samansuuntaisia ja sijaisisien ajatukset olivat hyvinkin saman tyyppisiä.

7.1 Sijaisisän isyyden kokemus

Tutkimuksessamme kävi ilmi, että isät kokevat biologisen ja sijaisisyyden samanarvoisina omalta puoleltaan. Isät haluavat muodostaa samanarvoisen suhteen kaikkiin perheen lapsiin ja tuovat ilmi samanarvoisuutta ilmi mm. yhteisillä säännöillä, yhdessä tekemisellä ja samoilla rajoilla. Haastattelujen tuloksissa on selvästi nähtävissä, että kiintymyssuhteesta on aina kyseessä kahden ihmisen välisestä vuorovaikutussuhteesta ja molempien osapuolten valmiudet vaikuttavat suhteen laatuun.

Ensimmäisessä yläluokassa "Isät kokevat suhteen samanarvoisena biologisiin sekä sijaislapsiin" isät kertovat kohtelevansa perheen kaikkia lapsia tasavertaisesti. Kaikki lapset ovat osa samaa perhekulttuuria. Jokaisella lapsella on samat oikeudet ja velvollisuudet. Isät eivät koe eroa suhteen laadussa omalta puoleltaan biologisten lasten ja sijaislasten välillä. He pyrkivät täysin samanarvoiseen suhteeseen, mutta aina se ei onnistu sijaislapsen puolelta johtuvista syistä. Syynä voivat olla esimerkiksi sijaislapsen käyttäytymisongelmat. Isät kertovat luottamuksen olevan myös osa samanarvoista suhdetta. Samanarvoinen kohtelu pohjautuu suurelta osin luottamukseen isän ja sijaislapsen välillä. Luottamuspula voi johtaa lapsen oikeuksien rajoittamiseen.

Toinen yläluokkamme oli "Isät ajattelevat samalla tavalla biologisista, että sijaislapsista". Haastateltavat isät kokivat ajattelevansa samalla tavalla kaikista perheen lapsista. Tarkoituksena on kasvattaa kaikki perheen lapset samalla tavalla ja antaa kaikille yhtä hyvät eväät elämään. Mikä tarkoittaa sitä, että sijaisillä on valmius ottaa sijaislapsi lapsekseen. Toki jokaisen lapsen kanssa muodostetaan oma suhde, mutta suhteet eri lapsien kanssa ovat samalla viivalla.

Kolmannessa yläluokassa "Isät ovat muodostaneet kiintymyssuhteen sijaislapsiin" isät kertovat suhteen muodostuvan lapsentahtisesti. Lapsen iällä ja taustalla on myöskin oma vaikutuksensa. Lapsella voi olla ongelmia muodostaa kiintymyssuhteita. Isät yrittävät luoda sijaislapsiin samanlaista ja –arvoista kiintymyssuhdetta kuin biologisiin lapsiin. Isät korostavat lapsentahtista etenemistä kiintymyssuhdetta muodostettaessa. Isällä tulee olla valmiudet rakentaa kiintymyssuhdetta siinä tahdissa, jonka lapsi määrittää. Isät eivät kuvaile tätä kovinkaan tuskalliseksi prosessiksi omalta puoleltaan.

Lapsen puolelta kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa suuresti sijaislapsen biologisten vanhempien suhtautuminen lapsen perhemuotoon ja perhesuhteisiin. Sijaislapsen biologiset vanhemmat voivat antaa sanallisen tai sanattoman hyväksynnän lapsen sijaisperheelle. Tällöin sijaislapsen on helpompi kiintyä ja luoda suhdetta sijaisvanhempiin. Puolestaan luvan puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti sijaislapsen kykyyn luoda kiintymyssuhdetta sijaisvanhempiin. Tällöin sijaislapsen on todella hankala hahmottaa omaa paikkaansa. Tämä voi sekoittaa sijaislapsen ajatusmaailmaa paljonkin. Haastattelemamme isä kuvailee asiaa hyvin "monikulmaiseksi", koska asiaan vaikuttavat myöskin sijaisvanhemmat omalla toiminnallaan suhteessa biologisiin vanhempiin.

7.2 Sijaisisyyden kokemus arkielämässä

Neljännessä yläluokassa "Ympäristöllä ja sen asenteilla on vaikutusta isyyden kokemukseen" isät kertovat lähipiirin asenteiden merkityksestä. Lähipiiri ei välttämättä

ymmärrä, miksi omat lapsensa kasvattanut perhe haluaa jatkaa kasvatustyötä sijaislasten parissa. Sijaisisyyteen suhtaudutaan siis negatiivisesti. Lähipiiri ei välttämättä suhtaudu samanarvoisesti sijaisperheen biologisiin lapsiin ja sijaislapsiin. Positiivinen suhtautuminen on voimavara sijaisperheelle.

Toinen haastateltava koki, ettei ympäristö niinkään vaikuta isyyden kokemukseen arkielämässä. Hän korosti oman perheen asenteiden merkityksellisyyttä. Sijaislapsen sopeutuminen oman sijaisperheen perhekulttuuriin helpottaa arjessa toimimista. Kun lapsi on sisäistänyt sijaisperheen kulttuurin ja tavat toimia, arki sujuu tasavertaisesti. Jos sijaislapsen oman biologisen perheen arkirutiinit ovat suuresti ristiriidassa sijaisperheen toimintatapojen kanssa, voi ongelmia ja turhaa vääntöä syntyä mitä pienemmistäkin asioista. Tällaisia ristiriitatilanteita voivat aiheuttaa muun muassa eroavat siisteyskäsitteet tai ruokailutottumukset.

Viidennessä yläluokassa "Asiointi viranomaisten kanssa on hankalaa" sijaisisät pohtivat juridisen aseman vaikutuksia isyyteen ja siihen kuuluvien oikeuksien toteuttamiseen. Sijaislapsen ollessa kyseessä, sijaisisällä ei ole virallisia huoltajan oikeuksia. Kaikkien huoltajan oikeuksia vaativien asioiden hoitaminen on koettu erityisen hankalaksi. Ne tulee hoitaa sosiaalityöntekijöiden, virallisten huoltajien tai lapsen edunvalvojan kautta. Isät kokevat näiden ongelmien johtuvan pääsääntöisesti viranomaisten puolelta. Tämän isät kokevat yhdeksi sijaisperheen arkielämän haasteeksi.

7.3 Mitä sijaisisyys on opettanut

Viimeinen yläluokka on "Sijaisisyys tuo omat haasteensa". Isät kuvailevat henkilökohtaisen sijaisisyyden kokemuksensa antaneen ja opettaneen heille paljon. Huostaanottoprosessissa lasta ajatellaan liian vähän, ja biologisia vanhempia liian paljon. Biologisille vanhemmille annetaan mahdollisuuksia ja yrityskertoja liian monta ja niistä lapsi yleensä kärsii. Biologisten vanhempien asenteet vaikuttavat lapseen, vaikka huostaanotto olisi jo tapahtunut ja lapsi asuisi sijaisperheessä. Näiden

asenteiden keskellä toimiminen hankaloittaa sijaisänä toimimista. Sijaisisyys on opettanut sijaisiä ymmärtämään todella vaikeita asioita, tilanteita ja tekoja, kuitenkin niitä hyväksymättä.

Sijaisisyys on kuitenkin avartava ja antoisa matka ihmiseen. Parhaimmassa tapauksessa sijaisän ja sijaislapsen välillä kaikki menee kohdalleen, lapsi alkaa eheytyä, oppia ja ottaa vastaan. Tällöin myös sijaisä voi kokea onnistuneensa sijaisänä ja kasvattajana. Näin toteutuu alkuperäinen tarkoitus lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi, kun lapsen oma biologinen perhe ei siihen kykene.

8 POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla isät kokevat isyytensä toimiessaan sijaisisinä sijoitetulle lapselle. Halusimme myös kartoittaa, millaisena arjessa toimiminen näyttäytyy toimittaessa sijaisinä.

8.1 Tutkimustulosten vertaaminen aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen

Riikka Huusko on omassa pro gradu –tutkielmassaan vuodelta 2005 tutkinut miesten kokemuksia sijaisisyydestä. Yhteenvedossaan aiheesta "suhde lapseen" hän kertoo tutkimustuloksistaan, jotka ovat yhteneväisiä saamiemme tutkimustulosten kanssa. Tutkimustuloksissaan hän kertoo, että hänen haastattelemansa sijaisisät pitivät suhdettaan biologisiin- ja sijaislapsiin lähes samanlaisena, vaikka pieniä eroja olikin havaittavissa. Hänen haastattelemansa isät pyrkivät myös kohtelemaan kaikkia lapsia tasapuolisesti, mutta se ei aina ollut mahdollista talous- ja kasvatustilanteissa. Isä-lapsi suhteen kannalta merkittävimpänä tekijänä isät kertoivat pitävänsä lapsen persoonallisuutta. Huuskon tutkimuksessa tuli myös esille tärkeänä tekijänä sijoitetun lapsen hyvä suhde omaan biologisiin vanhempiinsa. (2005, viitattu 20.9.2017.)

Höjerin (2001,186) tutkimuksessa sijaisvanhemmat kertoivat sijaisvanhempana toimimisen edellyttävän enemmän lapsen tukemista ja rajojen asettamista kuin biologinen vanhemmuus. Lisävaatimuksena sijaisvanhemmat kokivat saman tutkimuksen mukaan sen, että heidän oli huolehdittava myös sijoitetun lapsen suhteesta hänen omaan biologisiin vanhempiinsa.

Leena Valkonen viittaa kirjassa Sijoita perheeseen -perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona, sijaisvanhemmuuden laatuun suhteessa biologiseen vanhemmuuteen. Hän kertoo sijaisvanhemmuuteen liittyvän erityisiä haasteita. Lisäksi Valkonen kirjoittaa, että sijaisvanhemmalta vaaditaan samoja asioita kuin biologiselta

vanhemmalta, mutta kuitenkin vanhemmuuden painotukset voivat muuttua erityisiksi lapsen tarpeiden mukaan. (2008, 105.) Tutkimustulostemme kanssa samansuuntaisia tuloksia nousee siis esiin myös kirjallisuudesta.

8.2 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia ainoastaan silloin, kun tutkimus on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta kaikissa vaiheissa, sekä tutkimuksessa tulee soveltaa eettisesti kestäviä menetelmiä. Tutkijoiden kuuluu tutkimusta tehdessä ottaa huomioon muiden tutkijoiden työ, eli merkitä tietojensa lähteet asianmukaisella tavalla. Tutkimusta koskevat sopimukset ja luvat tulee toteuttaa ja hakea asianmukaisesti, sekä täydentää niitä tarvittaessa. (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2013, viitattu 18.11.2016).

Ennen haastattelujen aloittamista kerromme tutkimukseemme osallistuville isille tutkimuksestamme ja sen toteutuksesta. Haastateltaville kerrotaan, että heidän antamansa haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan aineiston käsittelymisen helpottamiseksi. Lisäksi haastateltavat antavat suostumuksensa tutkimukseen kirjallisesti. Haastatteluun osallistuvien isien anonymiteetti taataan samaisessa suostumuksessa. Tutkimukseen osallistuminen on haastateltaville vapaaehtoista.

Tutkimuksen tietoperustaa kirjoittaessamme keräsimme laajan valikoiman lähteitä, joiden luotettavuutta arvioimme kriittisesti. Lähdeviittaukset ja -luettelon olemme toteuttaneet huolellisesti muiden työtä kunnioittaen.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusta tehtäessä pyrkimyksenä on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoituksena on selvittää, kuinka totuudenmukaista tietoa tutkimuksella on kyetty tuottamaan. Luotettavuuden arviointi on välttämätöntä tutkimustoiminnan, tieteellisen tiedon ja sen hyödyntämisen kannalta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida yleisillä luotettavuuskriteereillä, joita ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. (Kylmä & Juvakka 2007, 127.)

Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuutta ja sen osoittamista tutkimuksessa. Tekijöiden on siis varmistettava, että heidän saamat tulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsityksiä ja näkemyksiä tutkimuskohteesta. Uskottavuutta vahvistaa myös se, että tutkimuksen tekijät ovat riittävän pitkän ajan tekemisissä tutkittavan ilmiön kanssa. (Kylmä & Juvakka 2007, 128-129.)

Haastattelun teemoja pohtiessamme halusimme lisätä tutkimustulosten luotettavuutta muotoilemalla teemat ja kysymykset niin, etteivät ne johdattele vastaajia, eikä niihin voi vastata yksiselitteisesti avaamatta haastateltavan omaa kokemuspohjaa tarkemmin. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska halusimme saada tietoa isien omakohtaisista subjektiivisista kokemuksista.

Vahvistettavuus on mukana koko tutkimusprosessin ajan sekä edellyttää tutkimusprosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata tutkimuksen kulkua pääpiirteissään. Raporttia kirjoittaessaan tutkijat hyödyntävät muistiinpanojaan tutkimusprosessin eri vaiheista, esimerkiksi haastattelutilanteista. Tarkoituksena on kuvata, miten tekijät ovat päätyneet tuloksiinsa ja johtopäätöksiinsä. Vahvistettavuus on osittain ongelmallinen kriteeri, koska laadullisessa tutkimuksessa toinen tutkija ei välttämättä päädy saman aineiston perusteella samaan tulkintaan. Tämä hyväksytään

laadullisessa tutkimuksessa, koska todellisuuksia voi olla monia. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

Teimme teemahaastattelurungon ja toteutimme haastattelut yhdessä, jotta saisimme molemmat samanlaisen käsityksen haastattelujen tuloksista ja pääsisimme analysoimaan tuloksia heti haastattelujen jälkeen. Yhdessä raporttia kirjoittaessa totesimme, että havaintomme haastatteluista olivat hyvin samanlaiset. Nauhoitimme ja litteroimme saamamme aineiston huolellisesti, jotta tulokset olivat luotettavasti uudelleen analysoitavissa.

Tutkimuksen tekijöiden on oltava tietoisia omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijöinä, jotta voivat tutkimus voi olla refleksiivinen. Tekijöiden on arvioitava, kuinka he vaikuttavat omaan aineistoonsa ja tutkimusprosessiinsa sekä kuvattava lähtökohdat tutkimusraportissa. Siirrettävyys puolestaan tarkoittaa tulosten siirrettävyyttä samankaltaisiin tilanteisiin. Jotta lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä, tutkimuksen tekijöiden tulee antaa riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimukseen osallistujista ja ympäristöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.)

Oma mielenkiintomme sijaisyyden kokemukseen vaikutti aihevalintaamme. Meillä oli toki itsellämme oletuksia siitä, millainen on sijaisän isyyden kokemus. Halusimme kuitenkin väljien teemojen kautta saada haastateltavilta tietoa heidän itsensä kertomana, ilman tarkoin suunnattuja kysymyksiä, joihin voisi vastata kyllä tai ei. Tutkimustehtäviä asettaessamme halusimme keskittyä nimenomaan siihen, millainen on kunkin haastatellun sijaisän henkilökohtainen isyyden kokemus sijaisänä toimittaessa. Olemme raportissamme kuvanneet tutkimukseen osallistujia ja ympäristöä riittävästi, jotta tutkimus on toistettavissa.

Laadullisessa tutkimuksessa on vielä mukana yksi peruskysymys: riittääkö haastateltavien määräksi yksi vai pitääkö olla useampi. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole olemassa selvää haastateltavien määräsääntöä. Määräkysymys on sidoksissa tutkimusongelman rajaamiseen. Riittävyttä voidaan perustella saadun aineiston saturaatiolla eli kylläntymisellä. Tutkimusaineistoa on siis riittävästi, kun uudet

tapaukset eivät muuta enää tulkintaa. Kuitenkin täytyy muistaa, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston laatu on määrää tärkeämpi. Laatu tulee tiedonkeruun sekä analyysin syvyydestä. (Kananen 2014, 95.)

8.4 Omat oppimiskokemukset

Kiinnostus opinnäytetyömme aiheeseen lähti omista kokemuksistamme sijaisperheiden kanssa. Nyky-yhteiskunnassa perinteinen perhekäsitys on jäämässä taka-alalle, kun erilaiset perhemuodot lisääntyvät edelleen. Siksi mielestämme on tärkeää ymmärtää isyyden eri muotoja. Alusta saakka halusimme toteuttaa kvalitatiivisen tutkimuksen ja haastatella nimenomaan sijaisisiä heidän kokemustensa pohjalta. Halusimme nostaa esille isien äänen.

Isän rooli nähdään nykyisin enemmän tasavertaisena vanhemmuudessa. On tärkeää ymmärtää isyyden merkitys lapsen elämälle. Oma tavoitteemme opiskelijoina on saada aiheesta sellaista tietoa, jota voimme hyödyntää tulevassa työssämme kättilöinä. Ammattilaisina tulemme kohtaamaan erilaisia perheitä erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisista lähtökohdista. Lisäksi tavoitteenamme oli oppia laadullisen tutkimuksen tekoprosessista mahdollisimman paljon, jotta osaisimme tehdä tutkimuksia myös tulevaisuudessa.

Halusimme tutkimuksessa saada selville, millainen kokemus sijaisisänä toimiminen on suhteessa biologiseen isyyteen, ja miten isyyden laatu näkyy arjessa. Mietimme eri tutkimustapoja ja päädyimme toteuttamaan tutkimuksen teemahaastatteluna. Teemahaastattelun avulla saimme isiltä arvokasta tietoa ja rehellisiä vastauksia tähän arkanakin koettuun aiheeseen. Pidimme tärkeänä myös tuoda esille isien omaa ääntä.

Tutkimuksen toteuttamista varten keräsimme laajan tietoperustan aiheesta. Etsimme teoretietoa ajankohtaisista julkaisuista, tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Lähteidemme valintaa perustivat niiden laatu, luotettavuus ja ajankohtaisuus. Suhtauduimme

lähteisiin kriittisesti. Tutkimuksemme tulokset perustuvat kokemuseräiseen tietoon. Tietoperustan kirjoittaminen on opettanut meille lähdekriittisyyttä, tiedonhakutaitoja sekä ryhmätyötaitoja.

Haastattelujen toteuttaminen oli haasteellista, sillä oli hankalaa löytää sijaisiä, joilla oli motivaatiota ja aikaa osallistua tutkimukseemme. Alkuperäinen tavoitteemme oli haastatella neljää sijaisiä. Haastatteluun löysimme lopulta kolme sijaisiä. Yksi heistä kuitenkin perui osallistumisensa tutkimukseemme viime hetkellä. Aikataulutuksen ja perheiden arjen tuomien haasteiden takia, olemme päätyneet toteuttamaan opinnäytetyön kahden haastattelun pohjalta. Saamamme materiaali näistä kahdesta haastattelusta on ollut monipuolista, laaja-alaista ja syväluotaavaa. Tämän vuoksi koemme, että kaksi haastateltavaa on riittänyt tämän tutkimuksen tekemiseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuitenkin laatu korvaa määrän.

Opinnäytetyömme on myös aiheuttanut haasteita ryhmämme sisällä. Aloitimme opinnäytetyön tekemisen kolmen hengen ryhmänä, josta yksi kuitenkin jättäytyi pois kokonaan loppuvaiheessa vaihtaessaan opiskelukaupunkia. Tämän vuoksi haastattelun suostumuslomakkeessa on tekijöiden kohdalla kolme nimeä. Poisjättäytynyt henkilö ei kuitenkaan ollut mukana tekemässä haastatteluja.

Olemme molemmat erivaiheen kättilöopiskelijoita ja aikataulutus on ollut usein haastavaa. Suurimpana haasteena ovat olleet meidän opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet ja maantieteellinen sijainti. Olemme kuitenkin ylpeitä siitä, miten laadukkaan ja mielenkiintoisen tutkimuksen pystyimme yhdessä toteuttamaan. Olemme pystyneet toteuttamaan opinnäytetyön yhteisymmärryksessä ja toisten mielipiteitä kunnioittaen.

8.5 Tulosten hyödynnettävyys, johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksessa saimme selville, että sijaisisyys on kokemuksena hyvinkin samanlaista, kuin biologinen isyys. Eroa tuovat haasteet, joita aiheuttavat erilaiset perhekulttuurit, ympäristön asenteet sekä suhteiden muodostamisen vaikeudet. Myös huoltajan oikeuksien puuttuminen vaikeuttaa toimintaa eri tahojen kanssa.

Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että sijaisisät ovat hyvin valmiita olemaan sijaisisiä ja luomaan turvallisia kiintymyssuhteita lapsiin sekä toimimaan tasavertaisina kasvattajina. Kuitenkin tulee muistaa, että sijaisinä toimittaessa pääpaino on siinä, millaisen kiintymyssuhteen sijaislapsi haluaa tai kykenee muodostamaan sijaisisään. Suhde rakentuu lapsen ehdoilla ja lapsen lähtökohdilla. Lisäksi avun tarpeilla on suuri merkitys sijaisisyyden kokemukseen.

Halusimme tutkimuksellamme tuottaa luotettavaa tutkimustietoa biologisen ja sijaisisyyden eroista ja yhtäläisyyksistä. Tutkimuksen kautta havainnollistimme isyyden kokemusta suhteessa biologisiin ja sijaislapsiin. Tutkimustuloksemme ovat hyödynnettävissä jatkossa erilaisten perheiden kanssa työskennellessä. Ammattilaisina voimme eri tilanteissa panostaa isyyden kokemuksen ja laadun huomioimiseen. Tieto isien kokemuksista antaa työkaluja toimia ammattilaisina entistä perhekeskeisemmin. Opinnäytetyöstä hyötyvät lisäksi sijaisisät. Heidän kokemuksiaan ja rooliaan ymmärretään tutkimuksen myötä entistä paremmin.

Kehitystehtävänä toteutamme artikkelin opinnäytetyömme pohjalta. Artikkelin julkaistaan syksyn aikana Perhehoito-lehdessä. Toivomme artikkelin lisäävän tietoa sijaisisyyden kokemisesta ja sijaisinä toimimisesta. Toivomme sen myös lisäävän keskustelua isyyden merkityksellisyydestä.

Jatkotutkimuksia opinnäytetyöstämme voisi tehdä esimerkiksi sijaislasten näkökulmasta, suhteessa sijaisisiin. Lisäksi koemme, että useampien sijaisisien haastatteleminen voisi tuoda aiheeseen lisää monipuolisuutta ja uusia näkökulmia. Tutkimukselle tuo haasteita se, että haastateltavien löytäminen ja asioista puhuminen salassapitovelvollisuuden piirissä voi olla haasteellista.

LÄHTEET

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2010. Persoona 2. Kehityspsykologia. 3-8 uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Sinivuori, E., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. Osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat: Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Huttunen, J. 2012. Sosiaalinen vanhemmuus uusperheessä. Väestöliitto. Viitattu 13.2.2017, <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/arki-kuntoon/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa/>.

Huusko, R. 2005. Sijaisisyys – miesten kokemuksia institutionaalisesta vanhemmuudesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 20.9.2017, https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11556/URN_NBN_fi_jyu-2006196.pdf?sequence=1.

Höjer, I. 2001. Fosterfamiljens inre liv. Göteborgs Universitet. Institutionen för socialt arbete. Doctoral thesis. Viitattu 20.9. 2017, <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/15246>.

Isyyslaki 13.1.2015/11.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Maistraatit. 2017. Isyyden tunnustamisen vahvistaminen. Viitattu 13.2.2017, [http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ja_vaestotiedot/Isyyden-tunnustamisen-vahvistaminen/#Isyyden tunnustaminen vahvistaminen](http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ja_vaestotiedot/Isyyden-tunnustamisen-vahvistaminen/#Isyyden_tunnustaminen_vahvistaminen).

Mäkinen, T. 2013. Isällekin oma tuoli. TEHY-lehti (15), 13.

Oulun ammattikorkeakoulu 2014. Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohje. Viitattu 2.6.2014, <https://oiva.oamk.fi/utills/opendoc.php?aWRfZG9rdW1lbnR0aT0xNDMwNzY0Njky>.

Perhehuoltolaki 20.3.2015/263.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 13.2.2017, <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Porvoo: WSOY.

Sinkkonen, J. 2014. Kiintymyssuhdeteoria tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. Viitattu 15.2.2017. <http://www.duodecimlehti.fi/duo94437>

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa J. Ketola (toim.) Sijoita perheeseen, inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona Juva: PS-kustannus.

Valkonen, L. 2014. Sijaisvanhemmat. Turku: Winbase Oy.

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S-K. & Jäppinen S. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 18.11.2016, http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Väestöliitto. 2015. Sateenkaariperhe sijais- ja adoptioperheenä. Viitattu 13.2.2017, <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-tulossa/vanhemmuus/sateenkaariperhe-sijais-ja-adoptioperheena/>.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelun runko

Liite 2 Suostumuslomake

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1) Yleistilanne

*Ketä perheeseen kuuluu?

2) Sijaisyyden kokeminen perheessä

*Koetko, että sinulla on samanarvoinen suhde biologisten ja sijaislasten kanssa?

*Ajatteletko samalla tavalla sijaislapsista, kuin biologisista lapsista?

*Onko kiintymyssuhteesi sijaislapsiin samanarvoinen kuin biologisiin lapsiin? Millainen prosessi suhteen muodostaminen oli?

*Vaikuttaako ympäristö ja sen asenteet isyyden kokemukseen? Millä tavalla?

3) Sijaisyyden kokeminen arjessa

*Eroaako arjessa toimiminen suhteessa biologisiin ja sijaislapsiin? Millä tavalla ja miksi?

*Onko asiointi eri tahojen kanssa samanlaista, riippumatta isyyden laadusta?

KIRJALLINEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

SUOSTUMUS

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Nina Turulan, Johanna Tuorilan ja Jenni Sinetän suorittamaan haastatteluun aiheesta; kokemuksia sijaisyydestä.

Minulle on selvitetty, että minusta kerättäviä tutkimustietoja käsitellään siten, ettei niistä voi tunnistaa henkilöllisyyttäni.

Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Annan suostumukseni tutkimuksen tekemiseen ja haastattelujen nauhoittamiseen.

Aika ja paikka

Allekirjoitus & Nimenselvennys

Opinnäytetyöstä voi saada tarkempia tietoja:

Nina Turula, *****@students.oamk.fi, 040-*****

Johanna Tuorila, *****@students.oamk.fi, 050-*****

Jenni Sinettä, *****@students.oamk.fi, 040-*****